

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerkesztő's kiadó tulajdonosnál 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletében, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kívánató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Értesítőben mindenféle hirdetés s pontosan és jutányosan közölhetik.

A medárdi vásár közelegettel szives tisztelettel figyelmeztetjük a két haza főleg távolabb vidéki t. cz. közönségét, hogy mint e folyó félévben, úgy ezennel is mélt. Széchenyi István gr. ur folytonos együttműködése, mint szinte más jeles társaké mellett, megjelenendő testvér lapjainkra eddigi marad az előfizetés, t. i. postán és Budapesten házhoküldéssel boríték alatt felére 6 p.fr. borítékalanul házhoküldve pedig 5 p.fr., mihez képest e vásárra minden tájra számosan jövő biztos alkalom által a szerkesztőségénél (Pest uritecza 453 sz. Trattner-Károlyi-ház első emeletén) legkönnyebben elintézhetni az előfizetést. A Jelenkor és Társalkodó szerkesztőségé.

Társalkodót ez uttal nem adhatunk.

FOGLALAT. Magyar- és Erdélyország. Kinevezések; meg-tiszt. halálozás. Felelet gr. Dessewffy töredékeszméire az ipar és kereskedési politika tárgyában. Tanintézetek körülü sürgetős reformok IV. Magyar gazdasági egyesület. Zemplényi közgyűlés folyt. 's vége. Jótékonyk Budapesti napló.
Ausztria (Metternich hgnél fényes vigalom; csehországi küldöttség.)
Brazília (Polgári háboru megszüntetve; békeünnepélyek.)
Spanyolország (A krón. nyári utazása iránti készületek; budget feletti viták; Espartero's pártja felüli újabb hírek.)
Franciaország (Fejedelmek ezübe vett utazásiról hírek; kamrai viták az erősségek fölfegyverzése ügyét illetőleg.)
Anglia (Viktoria újabb utazási terve; Peel reményei's az irlandiak állhatatossága.)
Lengyelország (Hadi mozgalmak; zsidók zaklatása; cserkeszek elleni készületek.)
Értesítő.

Magyar- és Erdélyország.

Őcs. 's ap. kir. Főlsége Forbeger Antal Kés-márkon az ágostai hitvallásu evang. iskola tanítóját közép-arany érdempénzzel díszesíteni, a középponti kir. könyv-vizsgáló-székkel egyesített tanulmányi-bizottságnál meg-ürült ülnökségre Beck Kálmánt eddigi tollvivőt; b. Splényi bányászati gyakoronokot főbányahivatali ülnökké kinevezni, 's Karpf Sándor Győr sz. kir. város tanácsnok, 's Karpf Kálmán hités ügyvéd vezetéknevöknek „Károlyra” változtatását kegy. megengedni méltóztatott.

A. nm. m. kir. hltanács Halwieser Albert nyugalmazása által megürült kiadói-jegyzőségre Bozóky Mihályt, az így megürült irodai-jegyzőségre Knapp Károlyt, végre az ekép 's Petrá Antal halála által megürült két járulnokságra Nürnberg Pongráczot 's Kern Ferenczet léptette.

A. nm. m. kir. udv. Kamra az oláhlaposhányai k. erdő-intézésre Steyer József erdőszgyakoronokot; az alsómagyarországi kerületi bányatörvényszéknél megürült titoknokságra Tonházy Lajost ugyanezen bányatör-széki iktatót alkalmazá.

Sailler György bosoni címz. püspök, győri nagy-prépost 's kanonok f. hó 14kén élte 82dik évében elhunyt. Pozsonyban pedig 18kán Adám Kovács Mihály apát (társas egyházi prépost, kir. tanács, 's pozsonyi iskolai kerület tanulmányi főigazgatója. Zágrábban végre 7kén aszkórságban élte 42ik évében trakostyáni gr. Drašković Sándor. Béke hamvaikra.

XX **Felelet gr. Dessewffy töredékeszméire az ipar és kereskedési politika tárgyában.** Hogy t. barátunk a B. P. Híradó szerkesztője csak most május közepén — majd egy évnegyed le-folyta után a Jelenkor 11. 12. 13. 's 14. számaiban közölt cikkünk mintegy az emlékezetből már kiesett, elszenderült fölött tart utólagos halotti ítéletet 's nekrológszerű kritikájával, mely az illetőnek elhunytá után csakugyan legkényelmes — erre szerkesztői okain kívül, még 100 más okai lehetnek, ez iránt nincs kifogásunk; de hogy az elhunytat sa-játlagos analysise által tört 's kifeszített tagokkal idézte fel a feledés árnyék-világából — ez iránt feleletre vonandjuk! — Panasolja ugyan t. ellenünk hogy mi is hasonlóképen bántunk vele 's állítása be-hizonyítására felhozta, hogy kedvelt jegyzeteinek egész seregét, melyeket tulajdonképen a mult télen csak a védegyelet ellen irányzott — az ipari eszme ellen mondatottnak vettük! — Meglepetve illy szem-rehányás által az eltelt hírlapok halmazából az ide vonatkozókat további tájékozásl már épen kiszedni akarók, midőn szerencsénkre (179d. lapjában) né-hány sorral tovább következő helyre akadunk, mely e' faradságtól felmentett 's így szól: „nem kételkedünk mi ugyanis rajta egy cseppet sem, hogy a gyár-ipar diszlesét hazánkban az általunk a védegyelet irányában felhordott akadályok valóban hátráltat-ják! — Ki nem fog a t. olvasók közül erre imigy fel-kiáltani: hogyhogy t. szerkesztő ur ha XX jegyű szerző taglalati az ön által felhozott akadályokra nézve előbb, azaz mult télen nem illeltek is, úgy még-is saját elismerése szerint a jelen május folyamában csakugyan illelnek, ha t. i. lényegeseknek nem tekint-hetők! — Mivel pedig cikkünkben ezen véleményt fenntartottuk, mely szerint az elősorolt akadályok olyanoknak nem tekinthetők, hogy azok által a gyár-ipar keletkezése 's honosítása lényegesen gá-

toltathatnék, bár azok elhárítása minden esetre kívánatos — ennek további igazolását is kivíni ügyeke-zendünk, minthogy t. barátunk megkísértett czáfo-latába foglalt állításainak 's okoskodásainak nagy nyomóságot látszik tulajdonítani.

T. ellenünk fölebbi — általa is szembeötlő betűk-vel kijelölt kifejezésével „gyár- és ipar diszlesét” ké-nyelmes háttajócskát nyitott magának, mellyen át mindig tetszése szerint kisorranhat, ha t. i. ezen ki-fejezésének fogalmameghatározvanincs — mert ha a' diszles alatt olly ipar-virágzást ért, hogy gyárosaink a' külföldi világpiacokat is elláthassák gyártvá-nyaikkal, 's gyártásban előhaladt nemzetekkel a' versenyt is kiállhassák — akkor nemcsak az elősor-lot akadályok tökéletes elhárítása követelve, sőt még több más általa nem is említett mindennemű kereske-delmi 's iparbeli intézetek létezése szükséges len-ne; mert az ipar tökéletesb kifejlésztése a' szép mű-vészetekkel, tudományokkal 's minden oldalú mivelt-séggel legszorosb kapcsolatban áll; de minthogy a' legközelebbi jövőben illy meszszebb kitűzött pályá-elérésre senki sem czélozhat — úgy még sem min-den ok nélkül vétetett általunk e' kérdés taglalat alá: vajjon nem volna e' több viszonyaink tekintetéből igen kívánatos, a' legfőbb gyárbeli czikkeket leg-alább szükségünk fődözésére nézve hazánkban gyár-tani? — Azonban t. ellenünk feladatunk ezen kor-látozása ellen így nyilatkozik: „Merő theoriának tartjuk azon szándékot, hogy csak minfogasztásunkat kívánjuk honi czikkekkal fedezni 's műipari ké-szítvények kivételére ne dolgozzunk, 's így gyársta-tus lenni ne igyekezzünk; mert nekünk úgy látszik, hogy valamint egyéb munkát, úgy a' gyártást sem folytathatni más czéltól, mint hogy lehető legna-gyobb nyereségre telessünk általa szert. Ámde az illy nyereséget gyakran nem hazánkban belül, hanem kívül szerezhetni meg, 's ez oka: miért gyakorlatban az imént feltett szándék nem egyéb ábrándnál.”

De kérjük: lehetett e' ezen kifejezésünk alá, hogy t. i. igen kívánatos lenne a' legfőbb gyárbeli czikkeket szükségünk fődözésére hazánkban gyár-tani, tolni ezen balfogabmat is, mintha kizárólag csak honi piacokat kívánánk ellátni? hogy műipari kivételre ne dolgozzunk? vagy pedig nem in-kább az e' kívánatunk tulajdonképi értelme, hogy a' gyártás fő nemre nézve legalább annyira töreked-jünk, hogy honi készítvényink értéke — lenne azok értékével, miket mostanig külföldről hozunk be, hogy az utlag előteremtett értékkel a' nemzeti tő-ke 's erő is gyarapodjék? — Mennyi szó, hogy félre ne értessünk! — De bárha t. ellenünk által előho-zott tételünk a' czáfolatban egy kissé ferdén áll, mert értekezésünkben sehol sem mondtunk, hogy készit-vények kivételére ne dolgozzunk — mind a' mellett ez iránti okoskodásból semmi fontos követke-ztetés nem ered; mert kérjük: nem fontos a' műipar-sink eleinte praeferent a' hazai piacokat gyártvá-nyaikkal ellátni, mivel közelebbek — mivel azok fo-gyaszta honunkban nemcsak nem megszűnni de napról napra mindinkább növekedni fog 's mivel ezenkívül azok a' piacokon (feltételünk szerint) a' korlátlan verseny ellen véde lennének? — nehezen keresendi fölelente a' külföldi piacokat, melyeken a' concurrentia minden ingadozásának ki volna téve! de ha még is minden valószínűség dacára t. bará-tunk véleménye szerint gyártványit külföldi piaczo-kon adná el a' honi gyáros — olly borzasztó lenne e' illy eredmény, nem foglalkodtatná e' szinte honfain-ka? nem hozná e' hazánkba az itt utlag előteremtett árúértékeket? nem növekednék e' ez által is a' nem-zeti tőke? épen illy eredmény nem tanusítná e' népes-ségünk 's iparbeli képességünket legbiztosabban? De ha előbbi cikkünkben kimondottuk is, hogy nincs szándékunk Magyarországot gyárstátussá alakítani,

minthogy ezt legközelebb jövőben úgy sem érhetni el, könnyű átlátni, hogy ezen állítás csak auxesisként tekintendő — ámde nem olly könnyű átlátni: miért kel ki t. barátunk ezen nyilatkozatunk ellen, miután szerinte is az ipar — csak lassu növésű plánta! — vagy talán csak de futuris contingentibus aggódik? — de ez iránt is nyugtassa meg magát t. barátunk, mert az Angolországban olly nagyfokon levő földmiv-elés is bizonyítja, hogy az utólsót az ipar emeli leg-inkább; 's bizonyos; hogy földünk sem maradandnak kopáron, ha honunkban az ipar diszlesbe jövend.

Minthogy pedig gyár- és ipar-üzés által a' nemzeti jövedelem 's tőke, 's így a' nemzeti erő istetemesen nö-vekszik, 's ez országunkra nézve is igen kívánatos, mindenek előtt meg kelle mutatnunk, hogy népessé-günk relativ gyérsege a' honi gyártást lényegesen gátló akadálynak nem tekinthető, hacsak szükség-ünk fődözéséről van szó — minthogy országunk né-pessége némely részekben már annyira szaporodék, hogy azokban a' földmivelésnek minden rövidsege nélkül gyár- és ipar is létezhetik, kivált miután a' gép-gyártás úgy sem igen sok emberkezet kíván, hogy országunk csak néhány tömöttebb vidékin a' szüksé-ges gyár-czikkek elkészíthetnének, például azon ausztriai 4 mérföldnyi vidéket említettük, mellyen több másnemű gyáron kívül majd még egyszer annyi gyapotfonal készíttetik, mint a' mennyi nekünk szük-séges, 's hogy ezen gyártásfajhoz kívánató munká-sok jó része Magyarországból tudul oda 's t. b. 'S vaj-jon mit felelt erre t. barátunk? — Czáfolatában csak azt találta jónak megemlíteni, hogy „ennek dacára a' csekély 's roszszul elosztott népesség, ha nem is az ország minden vidékeire, de általán véve mégis tény marad, mellynek 's más ide szolgáló oko-knak összes befolyásából, több baj közt a' munka-bér egyenlőtlensége, 's sok vidékeni magassága el nem tagadhatólag következik; mit bizonyosan a' műipar diszlesé egyik akadályának kell tekinteni, minden mást elhallgatva már csak azért is, mert azon anyagokat, melyekre a' műiparnak szüksége van, ezen körülmény is drágítja.” — Bár azonban ez utó-ló észrevétele a' pamutgyártásra nem alkalmazható, azon felül kérjük még: hihető e' hogy a' honi szük-ségünk fődözésére, 's a' fő gyár-czikkek készítésére megkívánató 40, 50 v. 60 ezer egyednek földmive-léstől elvonatása által valóban annyira felszökken-ne a' napszám, hogy a' nyers anyagok drágulása következne be? vagy más szavakkal, meg fog e' ez által gyapju, kender, len, bór, bor, gabna 's más ne-mű terményünk szükítettetni? — de előbb meg kellene mutatni, hogy ez egyedmennyiség valóban földmive-léstől vonatnék el; mivel azonban ezen gyártási faj-ak 2/3 részéhez asszonyok, leányok, serdülők 's gyermekek is alkalmasak, kik nagy részben kisebb 's nagyobb városokban földmivélés által úgy sem foglalkodtatnak, t. barátunk ebbeli ellenvetése alig leend nagy fontosságu, hacsak azt nem akarja álli-tani, hogy földmivélésünk jólléte 40 v. 60 ezer eg-yedtől függ. — Azonban, miután e' roppant egyed-tömeget úgy sem kell még az idén a' már annyira veszélyeztetett földmivéléstől elvonnunk, — tehát majd jövő évre, midőn népességünk természetes nö-vekedése következtében körülbelül 140 — 150 ezer egyeddel többet találunk az országban, kik a' föld-kiosztás alkalmakor elkéstek; ujra t. barátunk-hoz fogunk az ipar érdekében folyamodni. — Higye el t. barátunk, az emberi nem sokkal gyorsabban szá-porodik, mint a' kereset forrásai, melyek a' sorvadás ellen legalább bizonyos időig ovoszerül szolgálhat-nának. Jól emlékezünk azon még nem rég mult idő-re, midőn a' katonaságra kívánatott mintegy 40 e-zer ujoncz vonatott el a' földmivéléstől, 's ez megtör-tént a' nélkül, hogy a' nyers anyagok drágulása be-következett volna. Ha pedig valaki azt felelné, hogy

a' gyártás által a napszám legalább bizonyos vidékeken megdrágulna; ugy viszonzozzuk, hogy ez bizonyos vidékekre nézve állhat, de áll egyszersmind mindenütt, hol gyárak létesülnek, — s az illy okoskodásnak az lenne következtetése, hogy gyárak ne is álltassanak!! — Hallhatni ugyan, még pedig nem ritkán, hogy a' gépgyártás honosítása által csak gépek 's nem emberkezek foglalkodtatnak, 's hogy ennél fogva czélszerűbb lenne, gépgyártványok helyett földmíveléssel közvetlen érintkezésben álló gyárzikkeket készíteni. Igy a' Budap. Híradóban is nem rég olvastunk egy cikket, melyben e' tekintetből repacukor-gyárak létesítése javasoltatik; azonban egy az ausztr. Lloyd által közölt cikkiből kitérjük, hogy Magyarországon, 's az összes ausztriai örökös tartományokban, a' tulajdonképepi czukorgyártás körülbelül csak 600 egyedet foglalkodtat, noha 140 ezer mázsa czukrot gyártanak. Hly tekintetből indulván ki t. barátunk 179d. számában ezt is felhozta: „Számos czélszerű műmalom és olajgyár, például az alföldön — buzánk és repezánk feldolgozására, hogy lisztet és olajat küldhessünk ki repeze és buza helyett, a' fuvarbért pedig megkímélhessük, 's a' gyártási nyereséget minzsebünkbe tethessük — igen ránk illenék. 'S kérjük: vajjon az ottani csekély népesség, a' belőle következő 's mind a' természetesi, mind a' gyártási 's feldolgozási összes viszonyokra kiható magas munkabér, az illy iparágak meghonosulásának egyik akadályaul nem tekintendők? — Ha tehát például a' trencsényi sűrű népesség kedvez a' gyapju-gyártásnak, az alföldi csekély népesség ismét az olaj- és lisztipar felvergődésére hat, több más okkal együtt, kártékonyan, és így a' rosszul elosztott népesség csakugyan egyik akadály a' nemzeti ipar-diszlesnek, mert ez nem csupán fonás és szövés körül forog. Szomorú dolog, hogy az illyen igazságokat még bizonyítgatni is kell. — De ezen előrelátott ellentétésre nézve már előbbi cikkünkben így nyilatkoztunk: „Ha talán valaki azon ellentétést tenné, hogy ha a' népesb vármegyékben a' gyártás előhaladna, akkor nyáron az alföldi pusztákban a' földmívelők száma csökkenne; — mi attól épen nem tartunk, ha csak a' földmívelésben több keresetet fognak találni! de nem lenne e' nagy igaztalanság oly számos ember sorsát privát érdeknek feláldozni, 's földmívelésre szorítani, ha ipari foglalkozásaik által több nyereséget találnak? — illy eredmény azonban mindenestre csak lassanként válnék érezhetővé, mivel a' fonó 's eféle gyártáshoz többnyire asszonyok, lányok, és ifju emberek kívántatnak. De ha a' földmunkások évenkénti vándorlása egészen megszűnnék is, akkor ez által a' puszták népessége szükségképp válnék, mi az egész országra nézve káros épen nem lenne! — Ezt kellett volna t. barátunknak megczáfolnia. — De még azon felül, meggondolta e' barátunk, hogy az általa javasolt iparágak okoskodását nem igen támogatják, miután sem mű- sem olajmalmoknak sok emberkézre szükségök nincs, miután az általa javasolt malmok használata, kereskedési viszonyaink tekintetéből, legalább most még igen problematicus. Már mi a' repez-olajnak repezemag helyetti kivitelét illeti, ne hagyja t. barátunk szem elől azon körülményt, hogy még most, míg t. i. az általa tervezett vámvonaltörölés nem valósul, a' repezemag kivitele többnyire több hasznat ad, mint az abból készített olaj kivitele, mert a' mostani vámrendszer mellett egy mázsa olajért kiviteli vámul 2 f. 30 krt. kell fizetni, míg 4 1/2 mérő repezemagnak, melyből egy mázsa olaj sajtolatik, vámdíja csak 34 kr.! Azonban ő ugy hiszi, hogy azt fuvarbérrel takaríthatni meg, mert a' repeze sajtómaradványit (Repp's-Ruchfen) nem kell szállítani; azonban ezek helyetti hordókat kellene szerezni, melylyek e' vidékeken meglehetősen magas árúak, melylyeknek tharájuk 25 pte rug; azonkívül vegye tekintetbe azon olaj-veszteséget is, melyet a' dongák felszínak — továbbá azon nagy veszteséget, melyet a' hordók folyása vagy elpattanása okoz; 's hozzá azt, hogy a' vevők vagy is tulajdonképe' külföldi olajsajtólok a' repeze sajtómaradványit otthon igen jó pénzzé tudják tenni, 's több efélet; ugy átlátandja, hogy illyféle termék-nemesítést (Veredelung der Producte) jobbra kereskedési viszonyok tételnek fel. — Szintaz v. hasonló áll a' lisztnek gabna helyetti kivitelére nézve is, kivált miután a' liszt gyakran romlásnak van kitéve. Azonban t. barátunk azon állítását, hogy a' rosszul elosztott népesség el nem tagadhatólag napszám-különféleséget következtet, 's ezért a' gyártás kifejlődésére gátlólag kell hatnia,

nem fogjuk tagadni; de ugyan melly országban egyenlő mindenütt a' napszám? Bécsben, Innsbruckban, Vorarlbergben, Csehországban, vagy az ausztriai tartományok hegyi vidékein egyforma? — bizonyosan nem! T. barátunk e' körül forgó további észrevétele, hogy t. i. „a' mezei ipar épen nem ritka népességű vidékeken is igen gyakran vagy nélkülözi a' szükséges kezeket, vagy igen is drágán kénytelen megfizetni, kérdezzük meg csak p. o., mondja t. barátunk, répa-burgonya-termesztőinket 'stb. és elég illynemű panaszt fogunk hallani,“ ez észrevétele mondók szinte nem nagy fontosságu, mert legyen t. barátunk szíves azon körülményt figyelemből ki nem bocsátani, hogy a' napszám ára csak bizonyos évszakban szökken, kivált őszkor, midőn a' földmívelők különféle munkákkal, szüreteléssel, kukoriczatöréssel, burgonyaszedéssel, buzacsépléssel, őszigabna-vetéssel 's több mással elfoglaltatvák, tudva van ugyan, hogy a' napszámi árak szökkenése a' termesztőknek rosszul esik; de vajjon igazságos lenne e', mint már kérdeztük is, ha csupán e' tekintetből a' napszámokat gyáripari munkásságból, mely nekik nemcsak az év bizonyos szakáiban, hanem egész éven át keresetet nyújtand, kirekesztenők? — Erre így halljuk t. barátunkat felelni: „ha csakugyan mind így volna is ez, ugy a' gyáriparra szükséges népességgel még is „csak egy factor“ volna nyerve. — Mi örömet megelégnélünk e' felelettel, mert akkor már volna legalább egy kérdésen-kivüli tényezőnk, mely már ugy is untatásig tárgyalatott, 's a' többit iparkodnánk feltalálni. — De ugyan miképp egyeztessük meg t. barátunknak e' körül újra meg újra előhozott ellentétit az idézett számban tisztán kimondott ama' vallomással, hogy t. i. „iparbeli képességünkre nézve nincs több kétség? — Mielőtt ipari képességünk ezen factorjára nézve viszonzásunkat befeszűnk, legyen szabad még a' kis Elbeuf nevű várost említünk, mely évenként körülbelül 50 millió franknyi gyapjuárkat készít, vagy a' kis Sedant, mely 18 millió franknyit állít ki, annak daczára, hogy 10 ezer egyednél többet magában nem foglal. — Már ugyan mi nagy szerencsétlenség lenne, ha egyik vagy másik városkánk — dato non concessio — néhány ezer mérő buzával vagy akó borral kevesbet termesztene, 's a' helyett összes gyapjukelméleti szükségünket fődözne? Nem lenne e' ez sokkal előnytelibb mind az országra, mind illyen városkára nézve is? Itt elég alkalmunk lehetne ama' szavakat, melyeket t. barátunk hozzánk intézett, újra ismételnünk, „Szomorú, hogy illy kézzelfogható igazságokat még bizonyítgatni is kell, és pedig még olly férfiak irányában is, mint t. barátunk.“

Tanintézetünk körül sürgetősb reformok.
IV.

Ezen egész előadás csak a' gondolat külső rajzolatja, mely bővebb kidolgozást kívánna. B. M. e. d. u. y. a. n. s. z. k. y. A.—The intention of general education is to form the man, and not the few. B. U. l. w. e. r.

Bármennyire emelkedjem gondolatomban, bármily elfogulatlanul igyekezzem széttekinteni a' közoktatási reform mezején 's egyoldalúságtól lehetőleg őrizkedve, bármily elővigyázattal nézsek is a' nemzeti nevelés mult- jelen- és ohajtott jobb jövődjébe: még sem találok más üdvös kezdetet, mint a' nemzeti nyelv általános közoktatási nyelvvé tételét. Mert a' latinhozi viszszatérés többé nem is képzelhető, a' jelenléti maradás pedig nem egyéb volna, mint valódi hátramaradás. A' tanulványok két nyelv közötti illy megosztása, teljesen eltöri az érdek- 's irányegységet, holott illy egység nélkül nincs ép, nincs egészséges rendszer. — Ezen igazság alkalmazása, t. i. a' vehicularis nyelv egysége, melyet előbbi cikkeimben világosabban ügykeztem kitérteni, olly elkerülhetlennek, olly conditio sine-qua-nonnak mutatkozik: hogy e' nélkül minden az újabb rendszeren történhető újítás, alakítás, idomítás hasztalan időfecsérlés, sikertelen fáradozás. Mindazáltal vannak még ezenkívül a' közoktatás téréen némelly olly hiányok 's esorbak, melyeket annak régibb épebb rendszerén, a' korszerű reform elmulasztása ejtett. Ezeket szükséges módosítással helyreállítani, tanodánk organisatiojában a' teendők első sorába tartozik; 's az egy oktatási nyelv általanyossá tétele után, ezen reformokat is *azonnal és egyszerre* életbe léptetni sem soknak, sem könnyebben mellőzhetőeknek nem tekinthetni. Ha a' közoktatási nyelv elhatározása után, azon kérdés tételnek fel, a' tanodák organisatiojában mi érdemel figyelmet leginkább? azt felelném, mit első cikkemben mondtam: *eltörölni az avult formákat, 's az egész nevelési rendszert a' jelen mind*

általános, mind relativ társaság követeléseivel egy illesztetni össze, hogy az, ugy a' jelen, mint egy mennél messzebb jövőendő erkölcsi és tudományos miveltségének legfőbb organumalegyen 'stb. Az erre szükséges eszközök közül, az egyik teendő, a' másik elnem hagyandó. 'A' rosznak eltörlése, a' hiányosnak kijavítása, az újítottak a' megtartott jóhoz alkalmazása; épen ugy szükséges a' köztanodák irodalmi mint azok politikai kormányzatában.

Az 1806diki országos nevelési rendszer a' nevelés üdvös eredményét leginkább a' jó oktatók megválasztásától feltételezi, ebben szerfölött nagy elővizsgálatot ajánl, mert e' nélkül ugymond semmivé lesz, meghiusul minden igyekezet. Ugyanazért ha itt először is a' személyzetről szölk, ezt nem azért teszem, mintha ennek szerkezetét leghijányosabbnak találnám, hanem inkább, mivel ezt az egész organisatioiban legfontosabbnak tartom. Alkalmatlanok nélkül minden egyéb organisatio sikertelen. A' legtisztább módszerek, a' leghölecsőbb utasítások, legezészerűbben kidolgozott tankönyvek 'stb. mind eredménytelenek leendnek, jól kiképezett 's áldozatra kész tanítók hijányában. Ellenben a' mivel 's lelkes tanító, bármely hézagos rendszer mellett is bir módokkal áldást, és világot árasztani. Ezért tulajdonitnak minden idők jelesbjei a' tanodáknak olly fontosságot, 's a' polgárisodásra csaknem elhatározó befolyást. A' hódító nagy léptekkel halad elő, mond Brougham, „with the pride pomp and circumstance of war“ Nem ugy a' tanító békes hivatásában. Ő magányában gondolja ki 's készíti elő az emberi nemet boldogító terveket. Halkan ugyan, de erőlyesen halad homályos ösvényén, folyton de csendesen működve, míg a' világosságnak feltársa a' tudatlanság minden rejtekit, 's gyökereit kiirta a' vétek dudvait. . . . „Their calling is high and holy.“ . . . De mi az illy egyedi véleményeknél jóval több: illy fontosságot tulajdonit a' tanítóknak maga a' közvélemény is. Igy történik, midőn mindenki látván, hogy hazánkban tanintézetünk nagyobb részit szerzetesek kezelik; látván más oldalra a' töménytelen hijányt, a' hibás közvélemény mindezeket a' szerzetes tanítókra, „a' zárdai diplomákra“ mint a' hátramaradás legközelebbi okaira szokta háritani. Nem szándékom a' lelkesen 's kitérűssel fáradozó szerzeteseknek a' következő, szinteközönségessé vált védalappal hizelegni: Tűrjük e' tanítókat, mert olesőbbakat széles e' világon nem találhatni. Mert nem is olly olesók, mint mondani szokták. Ugyanis a' szerzetes tanító egyedeire eső évi járandóságból, kivált vagyontalanabb szerzetekben, több más nem tanító egyed is testvéreileg osztozik. 'S ha nem volna is lehetséges, illy jövedelemmel eső útján elég alkalmas egyedekeket lekötelezni, bizonyára sokkal kevesebbkel kelene pótolni azt mint első pillanatra látszik, 's erre, mint a' polgárisodás legszebb 's legüdvösibb eredményeket biztosító intézetére, bár pénztelen hazánkban is, a' megkivántató tőkét akármikor kiállítani hatalmában áll. Azonban nem tartom elég érdekessnek itt gazdasági számítgatásokba bonyolodni, annyival inkább, mivel kétlem: hogy nem most, de hosszabb előkészület után is, eső útján bármely más osztályból jobb tanítók kerülének, mint főként olly szerzetből, mely növendékeit egyenesen a' nevelés és közoktatásra képezi. E' szerint nekem „a' zárdai diplomák“ ellen semmi kifogásom. A' közép tanodákban tanításra nem kell univerrsalis genie. Ott a' tudás legfőbbike a' tanítani tudás, 's ki a' gymnasiumakármellyik osztálya tanulványit tanítani elégtelen, hagyjon fel a' tanítással; mert az egyiknek tanítására sem alkalmas. Vagy tán itt a' szónoklat 's költészet jut valakinek eszébe? A' költészet tanítójának szabad lenni nem költésznek 'stb. 's itt de csak is e' korlátok között igen helyes Jacotot azon mondása: „ki mást nem taníthat arra, mit maga nem tud, az nem ért engem.“

Azonban az academiák és philosophiai tanintézetek iránt több szigorúságot ohajtanék. Itt már tudományról van szó. Ki a' tudás egy különzetes ágában kitűnni törekszik, ki azt tanítani ohajtja, annak arra készülés végett idejének, az oda jutásra 's még tán inkább az a' mellett maradhatásra biztosítva kell lennie; szóval az illyen nem lehet egyes ember egyedi önkényétől függni. A' bölesészeti karbeli tudományok taníthatására sokoldalú miveltség és a' különzetes ágban alapos és teljes otthonosság kívántatik. Már hogy ki mellyik ágban bir illy jártassággal, annak helyes megítélhetését bármely

vetelése-
y a jelen,
erkölcsi és
ganumale-
közül, az e-
rosznak el-
tnaka a meg-
zükséges a
kormányza-

rendszer a

jó oktatók

erfőltt nagy

ond semmivé

yanazért ha

ok, ezt nem

stét legújá-

nivel ezt az

tartom. Al-

ganisatio si-

legbőlesebb

t tankönyvek

kiképezett s

ben a mivel

szler mellett

ani. Ezért tu-

odáknak olly

em elhatározó

ad elő, mond

circumstan-

vatásában. Ő

az emberi ne-

de erőlyesen

sendesen mű-

adatlanság

a vétek dud-

oly. . . . De

több: illy fon-

a közvéle-

látván, hogy

itszerzetesek

telen hijányt,

zerzetes tani-

hátramadás

em szándékom

szeknek a

dalappal hize-

sőbbakat szé-

is olly olesók,

erzet tanító e-

ált vagyonta-

anító egyed is

is lehetséges,

almas egyede-

vesebbel kel-

tszik, s erre,

dvösb eredvé-

etlen hazánk-

kor kiállitani

elég érdekes-

onyolodni, an-

em most, de

utján bármely

ek, mint főként

ryenesen a ne-

rint nekem „a

osom. A közép

salis genie. Ott

s ki a gymna-

t tanítani elég-

az egyiknek ta-

t a szónoklat s

öltészet tanító-

tb. s itt de csak

otot azon mon-

t maga nem tud,

osophiai tanin-

nek. Itt már tu-

ülönzetes ágá-

ni ohajtja, an-

az oda juthatás-

radhatásra biz-

ek nem lehet e-

böles egyes előjárótól követelni tulságoskodás. Az egyetemi jellel sem tesz senkit tanításra képessé; az ugyanis nem a tanítási képesség bizonyítványa, hanem csak az ilyenért folyamodót beavatja, felveszi a komolyabb tudományokat mivelők testületébe. A bizonytalanság soha sem leverőbb, mint midőn az csupa önkéntől származik. A specialis tudományok tanulására nemcsak különös tehetség, de kedv, önhason és használhatóság ösztöne, tehát kedvezőbb kilátás, biztosított jövőndő kívántatik. Már honnan áll elő azon ösztön ott, hol az, kima a tudás egyik ágában fáradoz, nem tudja: ha vajjon jövő évre nem fog-e másra alkalmaztatni, vagy tán egy stat pro ratione voluntas erejénél fogva csendes de tán nem ohajtott nyugalomra küldetni. Örömet hiszem, hogy az illy visszaélések csak a legtrikább tünemények közé számlálhatók; még is a tan gyakorlatilag nem érezhető, de joggal minden örökösétől menten meg-előzhető önkényi tudata, eltöri az egyedben az üdvös vetélkedést, a nemesb versenyzést, szóval a különzetesre törekvést. — Szivesen üdvözlöm akár-melley szerzet tagját — az academiái tanítói pályán; de csak akkor remények töle tudományához szerzetet, maga körében ernyedetlen munkásságot; ha őt e különzetes pályára öntörekvése vezérle, ha az erre juthatás önfaradozásának leendett jutalma. Jutalom pedig e pálya csak akkor leend, ha az egyed abban jövőjére biztosítva van mind jövedelmére, mind más viszonyaira nézve; s bizodalommal, és bizonyos korlátok közt, feltétlen függéstől felmentettség-gel ajándékoztatik meg. Valóban bő jutalom s nemes ösztön leend, szellemi erőkkel eszközteni a munkás kényelmet s belerón kiküzdött független-séget. A szerzet küld egyedeket az egyetemi tani-tói székre, ad másokat magány-nevelőkül, ezek pedig teljesen a kívánt állapotba lépnek; miért ne te-hetné azt számos jeles tagjaival, kik illy előme-netel által boldogítva, kétszeresen törekednének tes-tületőkre fényt s rokonszenvet árasztani. Így azután az academiái, és más felsőbb tanintézetek tanszékei-nek csüd alá bocsátatása s kissé bővebb jutalmazás; elég versenyzést fogna előidézni olly igen kevés ke-resetággal bíró hazánkban!

* * *

A személyzeti szerkezet után, mellybe mélyebben avatkozni ez uttal nem szándékozom, legfőbb figyelmet igényel a tanodáknak valódi be-lszerkezete. Ez teszi a tulajdonképeni organisa-tiót. Ez határozza meg az oktatás rendjét, tárgyait, különböző módszereket stb. Ezeket illetőleg mindenfelé közönséges a panasz, egyfelől: hogy a tanodákban a tanulási tárgyak és órák igen egymás-ra halmoztatvák. Másfelől, hogy azokban a növen-dék, egy eszme, név, szám s több illyessel megtöl-tendő edénynek tekintetik, s az elmeöngyakorlására, a gondolat-fejlesztésre semmi gond sem forditta-tik; hogy az oktatásba némi mechanizmus, bizonyos dressirozás hozatott be, és ez utóbbira igen bölcse-n jegyzi meg Kant: hogy az embert vagy csak kitanít-ni, — dressirozni, vagy valóban felvilágosítani le-het; — de a kitanítással, dressirozással még nincs elégtéve, hanem oda kell törekedni, hogy a gyer-mek gondolkodni tanuljon. — Ezen panaszok bizo-nyára nem alaptalanok, s nagy része e bajoknak su-lyosan nehezedik reánk is; de tán legsúlyosabb az, mi sehol más helyen nem lehet annyira méltó panasz tárgya, mint nálunk: hogy a tanosztályok általá-nyosan nincsenek, az egymásnak előkészületül szol-gáló tárgyak fokozata szerint elrendezve; — s a növendékek alsóbb osztályokról felsőbbekre igen ke-vés készülettel mennek át, a mit legvilágosabban gymnasiumból a bölcseleti osztályra menőkön tapaszthatni. Ennek ugyan fő oka a többször emli-tett, latin nyelvi beszéllés bajossága, főként mi-óta divattá vált, a gyermekek bölcsejéből iskolába kül-den. De közvetlenül második oka gymnasiumaink igen rossz szerkezetében rejlik. Ugyanis a négy alsóbb, vagyis nyelvészeti osztály, nem egy-egy mint egy rakás rendezetlen — szükséges és nem szükséges, s nagy részben csak ad futuram obli-vionem taníttatni szokott tanulmányok raktére; mely-lyeknek még a latin nyelv — nem eléggé fokozatos — tanítása sem képes, szint, irányt kölcsönzeni. Ez osztályok kevéssé különböznek egymástól; tisztán elválasztó és jellemző vonással csupán a negyedik osztály bír; mert a három első olly öszszebonyolo-dott elemtár, hogy azokat csak a négy fal, a ro-szabbnál rosszabb tankönyvek, s tán a sikeretlen fá-radozás választják el egymástól. Innen a gyermekek

az igen kevés valódi isméretet követelő elsőbb osztá-lyokon — a csupán gépszerű emlézés (memorizálás) segedelmével átvergődve, 13 — 14 évvel már a bölc-sészeti osztályra mennek át. Gyermekek, olly tu-datlanság és bölcselet! Már ez igazán povera e nu-da — Filozofia! Ezek oktatása végett értekeznek azután, tudományos nyelven, a lelkes tanító: az is-méretől, annak forrasi s hatáiról, a szellemi és anyagi világról, stb. Az ebbeni hátramadás orvos-lására koránsem elég a növendék éveit az osztá-lyokhoz méregetni. E mellett a legkellemetlenebb tilalom, a majd jogtalan erőtétés eredménye — e-gyéb czélszerű intézkedések hiányában, — végre is nem több lenne: mint hogy ezután alsóbb osztá-lyokról felsőbbekre készületlen gyermekek helyett, tudatlan ifjak fognának átbukfenczezni. Czélszerűbb mód tehát a helyett a tanulmányokat úgy rendezni el, hogy azok fokról fokra több értecséget, fejlet-tebb gondolkozást kívánjanak, s az alsóbbak a fel-sőbbekre teljes és szükséges előkészületül szolgál-janak.

Ezen czélok eszközlése végett a gymnasium-mot én két — t. i. nyelvészeti és irodalmi szakaszra kívánám osztatni. Az első vagyis nyelv-észeti szakasz három osztályai közül, első osztály fognalennia nyelv tani, 2ik e g y s z e r ü s z ó k ö t é s i 3dik é k e s z ó k ö t é s i osztály. Az irodalmi szakasz három osztályit pedig tenné: a s z ó n o k l a t i, k ö l t é s z e t i és p h i l o l o g i a i o s z t á l y. A philologiai osztály, mellyre e nevezetet leg-illőbbnek vélem, igen sok tekintetben ajánlatos. Hogy czéljának megfelelhessen, mindenek előtt tárgyait úgy kellene megválasztani: hogy a fels. osztályokra törekvőknek előkészületül szolgáljon s mintegy elő-csarnoka legyen a bölcseletnek; kik pedig innen más életpályára készülnek, azokra nézve is a köz-életre szükséges ismeretekkel foglalkozzék. E szerint ez osztály főbb tárgyai lennének: az általá-nyos irodalom története, az ide illő jelesb görög és romai írók munkái olvasása és fordítása. A hazai történet s mint különösen ajánlott tárgya a nevelés-tan. Még pedig ez utóbbi tárgyat egész kiterjedés-ben kellene előadni; ugyanis nincs ága az isméretnek, melly inkább közhasznu volna, mint az említett tan; erre kivétel nélkül minden embernek szüksége van. Minden ember önmagának nevelője, minden az, a mivé képezetett, neveltetett, mindazt, mik vagyunk a nevelésnek köszönhetjük, de e nevelést nagyobb részint magunk adtuk magunknak s így az egész nevelés nagyobb részint önnevelés. Milly szükséges volna tehát a növendéket a nevelés elveivel, már a-zon korban ismertetni meg, mellyben azokat már föl-fogni képes, s a még igen meg nem rögzött rossz szo-kások irtó eszközözül, az ártalmán hibák s káros e-lőítéletek ellen védpajzsul használni elég erős. A-zonkívül minden ember nagyobb társaság tagja, és másokra hatást gyakorol. A nagyobb rész atya, és így természet szerint nevelő lesz. Szóval megfogha-tatlan, hogy ezen annyira szükséges tudományra igen kevés figyelmet fordítottak. Folyt.

Magyar gazdasági egyesület. Kormányzó vá-lasztványi meghagyás következtében, miután a közép-ponti gazdaságkezelő intézet érdekében utaztatandó egyedek másodikának, t. i. a fensőbb tanosztályban alkalmazandó földmívelési, és állattenyésztési oktatónak számára szüksé-ges uti-segélypénz fűdözve van, e helynek betöltésére, vagyis inkább az e helyre kijelölendő egyednek megvá-lasztása végett, ezennel nyilvános csüdület hirdettetik, megjegyezvén, hogy a magát jelentő concurrensnek hi-teles bizonyítványok által tanusitania szükséges, miszerint a) korra 24 éven alul s 30 éven fölül nincsen; b) állandó egészséget ígérő testalkattal bír; c) a bölcseleti iskolai folyamat bevégezvén, valamelyik honi gazdasági inté-zetben a tanfolyamot dicséretes előmenettel hallgatta; d) iskolai s intézeti tanulmányainak befejezése óta a me-zőgazdaságban magát folytonosan gyakorlatilag alkalmazta; e) szerzett elméleti s gyakorlati gazdasági ismé-reteivel literatúrai képzettséget, jártasságot s miveltsé-get is párosít, s végre f) erkölcsi tekintetben feddhet-e-len becsületes jellemmel, igénytelen szelid természettel, s fáradhatlan munkássággal ösztönöl bir. Francia és az angol nyelvek ismérete a többi egyenlő tulajdonok mellett elsőbbséget ad. A csüdület határnapjau f. é. június 30ka-ig kitűzve, s az ebbeli folyamodások bérmentve, a ma-gyar gazdasági egyesülethez Pesten —
intézendők. Felsőbb meghagyás következtében ugyanez alkalommal egyesületünknek mindazon t. cz. tagjai, s a-lapítói, kik a multa nézve akár kamataikkal, akár rész-vényeikkel egyesületi pénztárunknál tartozásban vannak, szives bizodalommal és tisztelettel ugyan, de egyszer-s-mind pénzügyeink sürgetősségének kijelentésemellett ké-retnék, miszerint illető tisztelt hazánkfiak a közelgető, s pénzzsállításokra annyira kényelmes pesti medardvászár alkalmakor, tartozásukat beküldeni ne terheltessenek. K o s s a l k o János h. ügyvéd és egyesületi pénztárnokunk

lakik Pesten, Leopoldvárosban a hálványutczai Ürményi házban, a volt kaszárnyában. — Pesten, majus 10. 1845. T ö r ö k János sk., egyes. titoknok.

Zemplényi közgyűlés folyt. Most már sza-badjon igénytelen nézetünket is előadni a kérdésben forgott tárgy fölött: a közelebbi hongyülés után vád-lották önök a kormányt, mikép előterjesztéseire néz-ve nem vala készen, kárhóztatták hogy nem áll a teendők élire, s most, mikor tenni indul, miért kár-hoztatják? azért mert hongyülés nélkül tesz és ö-nök nem ismernek administratorokat, holott ezek hány tized óta léteznek. Önök félnek talán, hogy e-zek ránczba szedik a rakonczatlankodást. Az iste-nérlhat még tovább is meg akarnak maradni önoka-ma megyei életben, mellynek most mint van, több helyen parányi haszna ezer áldozatot von maga után; tehát nem ismerik önök még sem el, hogy a föld ke-rekségén alkotványos országban alig van rendtele-nebb eljárás mint nálunk nem egy megyéé? S ki tudja: vajjon nem épen amaz üdvös előterjesztések megtestülésekre nézve is czélok eszközül ez intézke-dés, vajjon egy önkéntől független elnök nem vonhat-ja é inkább számadásra a rendetlen pénzkezelőt; mint önök közül számosan, kik igen sokban kortes-kegytül függnek? Hát a basai henyelésü vagy báná-su tisztviselőkre nem szolgálend é ösztönül vagy fé-kül egy helybeni főkormányzó, midőn most némely-lyiktől jelentéskét sem csikarhatni ki egy egész cur-sus alatt, nem egy pedig még gyűlésben sem jelenik meg, mert az illyek reszketik meg néhol az alispánt is, midőn út az óra! Méltóztassanak a sze-gény adózók ezreire letekinteni önök, kik hijába próbálnak igaz követeléssel járulni a legböcskorosabb nemes ellen is nem egy tisztviselőhöz, mert a sze-gény panaszosok néha hetes audientia után is alig juthatnak némelly esküttöcske elibe, míg a fülig ad-dós nemes ur, uram bátyám isten hoztával fogadtatik, s ez rá gyújt és pipa közt említettik meg neki, ho gy valami paraszt követel urambátyámon valamit, de ugy é jó lesz elutasitnom őt? „Bizonny jó kedves uram öcsém! „No s tehát mászszor jöjön kend“ a vá-lasz, „hát mikor parancsolja tek. Eskütt uram?“ majd vagy egy esztendő mulva stb. Illyen és száz-ezer eféle panasz ha gyérül, s lesz kihez folyamodni, vajjon nem jobb é? mint időnkint utálatosabbá hagyni válni a megyei kormányzatot. E gyűlésben monda-tott, hogy rendőrségi bírságokból még egy fillér sem jött be a pénztárba, pedig hogy kártételek busásan nem volnának, azt ki állítja? En ugyan nem hiszem, de még egy szolgabíró sem láttam felállani czáfó-lag, s ime már csak e csekélységben is mennyire ki-tetszik a tisztviselői eljárás fonáksága s mennyire volna üdvös a tisztviselők fölötti független szigorú ellenörködés, mi csak független felügyelőtül várha-tó. Mennyire zajongtak, midőn a rendőrségi törv. hozatott, hogy így amúgy szükséges a szolgabírá-kat szaporítani, mi sok megyében meg is történt, de kívánatos, hogy a tisztviselő annál gyorsabb, és több legyen a siker; s annál kevesebb a nép nyomtatása. A czél mai időben némelly tisztv. előtt: hintót venni, de ahoz lovat nem tartani s mégis hurczolatni bálba; vásárra, stb. mind bizonyos hivatalosféle ürügy alatt, azután az illetők közt kedvességet szerezni, s e végett azokat jól vendégelni; szakácsot, szobale-ányt, gazdaszönyt tartani, s hogy ezekre pénz le-gyen, mindent elkövetni, miszerint a behajthatók behajtassanak, továbbá ugy számítani, hogy kifty-tyenési esetben is legyen mire támaszkodni. Ugyan-illyen tisztviselői czélok mellett, marad é a teendők-re s a szegény ember ügyei elintézésére elég idő? vajjon akad é tisztviselő, ki azt lelkiismerete-sen fogja? Hogyne, hisz ott vannak a tisztí ügyé-szek, — alázatos szolgálja! Lám lám így beszélnek a-lant, de mi több, így is tapasztalnak s ezért tisztvi-selő urak ne boszankodjanak, mert mindenütt kivet-tük a kiveendőket, s ezen megnyughatnak, mert a valódi érdemet épen nem szándékunk megfosztani koszorujától. Szóval, bámi hoszku mutogatásom vége csak az lenne, hogy részemről nem gondolhatok fölülül a megyei állapotra nézve ollyast, mi rossz-szabb lehetne annál, a minővé maga több megyebeli teszi, de jobbat igen is hiszek, és hogy az miné-lőbb érkezék, isten adja! Szerfőltt eláradtunk ur-aim! szabályozni kell tehát bennünket rakonczatlan vizeinkkel együtt.

6) Vége levén az administratorsági kérdésnek, következett az első alispán elnöklése alatti számve-vőszékjegyzőkönyve, a mint ez olvastatott, úgy ta-karodtak a tek. Rdek a teremből, mintha attól tartot-

tak volna, hogy atyjok vagy nagybátyjok elmarasztása kerülendvén előpirulniok kellene, félóránegyed alatt alig maradtak 27 en a' teremben, és mi vagyunk a' megyék, a' haza oszlopai, s a' gyáságunk alá termett nép igaz atyjai; szépen kimutatjuk, midőn épen erről forog a' szó, mi, el a' világba! mit nekünk a' számadás? hiszen mi nem fizetünk! — Három tizedes számadások eredvényiről szólta' jegyzőkönyv, végig ment sok számadón, s alig lehet hallani, ki tisztán maradt. Most már meg kellene venni az elmarasztásokat, ha volna kin és mit, de hiszen az egyik elmarasztalt, becsületes ember volt; a' másik megholt, hát hogy rontunk meg ártatlan maradékát; így beszéltünk rokonilag, s megis vigasztaltunk, mert csak nem határozatilag mondatott ki, hogy hiszen majd megfelel a' maradék magáért, azaz majd előadja, hogy ő erről s amarról mit sem tud, hogy atyjok ennyi és amennyi szolgálatot tett, és így mi lélekkel kívánna a' megye megrontani őket. És a' végezel csakugyan eléretik mégis. Bizony fáj lelkem s Isten őrzött a' kitöréstől, mert olyat csakugyan nem tettem fel, millyeneket a' számvevő széki jegyzőkönyvből hallottam, s meggyőződve mondom, jobb fel sem jelenteni a' részeket is, mellyeken az illetők kibúhassanak. Elhatározott szokásból, hogy az elmarasztottak szóbeli perbe idéztessenek; az Istenért! kérem arról halljunk aztán már valaha jelentést, hogy ez és ezen marasztások valósággal az illető pénztárba be is szolgáltattak.

7) Időnkint veszedelmes jelét adván a' zsidók népre vonatkozó hatásuknak, elhatározottat: hogy azon követeléseiket, mellyek eddig lehetnek keresztények irányában, záros idő alatt adják elő, jövőre pedig semminemű kölcsönzésük, hitelezésük érvényes nem lesz, hanem ha helybeli hiteles személyek által írott kötelezvény valakinek. Ez is furcsa atyáskodás a' 19dik században! jobbagyokra nézve hadd menjen, mert a' földesur érdekében talán egyrésztől jó, de városi lakosra, és igazán sok nemes urnál józanabb gondolkozású adózóra nézve világos botrány. Ha keresni nem segítenek az atyák gyermekeiknek, költésükre vajjon mi gondjok lehet? Vegyünk már most egy hegyaljai ügyező takarékos gazdát, a' mostoha idők miatt nincs készpénze szőlőmiveltetésre, pálinkát nem vehet, eddig kapott egyik vagy másik mozaítánál szüretig hitelre, s nem maradt parlagon kell hagynia szőlőjét, vagy elvesztegetnie vagyonát, vagy megfogadni egy nemes urat, hogy ő vegye pártfogása alá, ő írja zsidónak a' czédulákat, neki pedig ez adand kötelezvényt, és így egy zsaroló helyett nem esik e néha kettőnek markába? No de hiszen mértékletességi és pályinka nem ivási társulat van keletkezében, de akkor hiszem én annak sikerét, ha tisztujtáskor nem gőzölög a' kortes, mint ugyanannyipályinkás tonna. Uraim! ha szabad kérdeznik: kinek mi gondja egy százazekről rendelkezett aristokrata mai napi bukására, egy nemesre, ha utolsó szilvafáját egy pohár pályinkaért a' koresmába emeli? Hát a' paraszt ne költesse oda keresvényét, a' hova neki tetszik? Nem egy azt mondja: ne bántsátok, hadd igyék, hadd felejtse búját, s ne tudja hogy ember, mert ha tudja, vagy kivíja jogát, vagy földhasadéka bujlik, hogy ne éljen isteni hasonlatosságú sajátágához illetlen életet!

8) Megyénk felső sivatag részén is megjelent az árvai és szepesi inség, éhen-halásnak néz elibe a' szegény lótság. Tiszteletbeli főjegyző báró Sennyey Pálnak tétetett kötelességül a' hírlap-szerkesztők felkérése adakozás-hirdetésre, s más megyei intézkedések is tétettek. Talán a' védegyleti bál jövedelmét is jobb volna e' szegény nép ápolására fordítani, ezen bál májusban leend Ujhelyben. Ugy is a' magyar sírva vigad és tánczolja fizet! nagyon ohajtandó volna: ha a' bálrendező urak a' belépti jegyekkel együtt adakozás-ívet is küldöznenek a' bálba hívókhoz, és választásukra hagynák: vagy megyei szegényink szükségökre fizetni a' báljegy-díjt, vagy csakugyan a' bálra; meglátnák, hogy rari nantes lesznek az iven, a' belépti jegy pedig mind elkel.

9) Megyénk is akar saját erejével tűzkárméntő intézetet alkotni, de addig aligha földignem éghetünk akár hányszor, míg ebből valami lesz. Most a' nemes urak közt tébolyog az aláírási kötelezvény, mert ezek csak jó kedvűből állhatnak a' társaságba, míg az adózók minden különbség nélkül kötelesek. Az sem válik nagy dícséretre megyei kezelésünknek, hogy a' nemesi ívek ugyancsak lassacsán telnek,

mert magok mondogatják az urak: bizony nem fizetek én hasztalan, ez is mint más minden elolvad az atyáskodó kezek közt.

Ezek után némi újságokkal szolgálók, jelesen: a) Szőlős gazdáinkat ismét gazdag remény élteti, a' tövek szépen fakadnak és bő termést hoznak, egy tőn 30—35 gerezedet is találhatni — többnyire pedig 8, 9, 12öt. b) Oszli vetések, a' hol ki nem áztak, jól mutatkoznak, a' tavaszt is helyre hozta a' májusi eső. Egy köböl buza' piaci ára 10—11 fr., gabonáé 7—8 f., árpaé 6.—6 f. 30 kr. zabé 4.—4 f. 30 kr. — c) A' szénatermő bodrogközi rónaság víz alatt mai napig s a' víz alig kezd apadni, szénához ismét semmi remény. — d) Szőlőművesek napibére 36—42 kr. v. tó, meg négyszer pálinka, mellyet egygyel sem csökkenthet a' legbuzgóbb mértékletességi egylet sem. e) Székvárosunk házána tudakozási intézet alkotott, hol eselések után tudakozódhatni biztosan, azt is jó volna egy uttal megtudakozni szinte a' városháznál — ha lenne kitől: hogy vajjon bíró- és tanácsválasztás mikor leend már? körülbelül tíz év óta van per alatt a' földesur és közbirtokosság közt a' kijelölési kérdés, s e' miatt nincs tisztujtás! már majd az egész tanácson keresztül ment a' bíróságrai helyettesítés, és hogyan lehet az így, és nem a' nép által helyettesített bíró az 1837-ik IXik t. czikk ellenére törvényes bíró, hogyan lehet itt rendezett tanács? — f) A' s. pataki tanulóifjúság az ifjak gyakoroltatásuk s a' könyvtár alaptökéje nevelési tekintetéből ez iskolai év elein munkát indított meg; a' Bujdosót és Korányt; tartalmát tették mindkettőnek eredeti dolgozatok, elbeszélések, költemények és mulattató ujdonságok, melly utóbbiban a' Korány kissé mélyebbre merülvén a' városi események taglalása körül, s utóljára bizonyos városi hírharang megvasdátát jól találva közölvén, az oktató urak censurája által megszüntetett, a' Bujdosó még folytatja kimért pályáját, dícséretet érdemel. Általján véve pedig a' beöltözött ifjúság szép szelleme örömmel töltheti el a' szülekét és jöltvéket, mert körében a' mivelttség, tudományos szorgalom s érvényes viselkedés tündöklenek; urfiaink némi parányi kivétellel, negédesek, és tulságosan tudják: kiknek fíjak, mert nagy részint üres fővel az atyai tüzhelyhez visszakerülendvén, majd csak akkor hűlnek el: milly bajos most ész és pénz nélkül urnak lenni. — g) Épen az egyháziak körül forogván, örömmel említhetem, miként az alsó-zemplényi egyházmegye esperességére tudós Somosy János hittudományi közoktató ur csakugyan felekküdtetett közlebb Miskolcra tartott egyházközületi gyűlésen. A' közérdemű s ritka szorgalmu férjfü régen megválasztott az ekkleziák által, de bizonyos uri emberek a' többség szava fölibe szeretvén becses nehézségükkel tolakodni, ellenezték a' megerősítést, míg végre leveretve a' fölserkent lelkiismeret szemrehányásitól, félre álltak dícséletenül, holott különben némelyike a' tisztességtételt is megérdemlette volna. h) Patakon április 17én nagy temetés volt test nélkül. Egy kisaszszony, mint menyaszszony hirtelen meghalt, s a' példás lelkiületű, mindenki által szeretett lány véletlen esete roppant népet csodított a' gyászúttasságra, azonban harmad nap mulva tudtuk meg, hogy a' koporsóban föld volt, a' test pedig H—ra vitetett. Némelyek zúgolódtak, de nyugodjanak meg a' gondolaton, hogy a' tisztesség nem az érzéketlen testé különben is, hanem az emlékezeté. Én tudom, hogy mi csak kibékülünk e' felett; de a' jó teremtés halála felett mint békülendnek ki mások? i) Minap az itt tanyázó F. huszár ezredből ismét köztől által végeztetett ki két közvitéz. k) Megyénkben Bezerédynek egy követője sem akadtmég, de az önadóztatásra nézve mi azért liberalisok vagyunk. — Szakácsy.

Jótekonyság. A' pestbudai hangász-egyesület kormányá alatti nyilvános énekiskola gyámolítására a' múlt év második felében s a' f. esztendő eddigi hónapjaiban következők járultak: I.) Haslinger Károly, bécsi es. kir. művésztanár a' magyar nemzeti conservatorium s illetőleg énekiskolánk számára alapított 100 gróftól járó 6 ft kamatot már a' folyó esztendőre be is küldé. — Szmolka Ignác az a' lap t ö k e szaporításul 4 gróftal. II.) Adományul: Kappel Frigyes 6 ft; műkedvelők által Budán adatott „Zsidóné” operából 5 ft 36kr.; Jászágóból küldöttek: — Pók Imre, Arokszállás, Apáthi, s Ladány város, mindenik 2 ftot. — Sedon Pál Jász-Dósáról 1 ft, Schuller Ferencz csanádi nagyprepost ufolag 5 ft p. p. III.) Évenkénti részvényül: a) Markovics Clementina, Felső-Majthényi Isabella, Bartay Endre, Biedermann M. L., Tettinger E. L., Boskovitz Emanuel s fia, Pollak Mark, Kern Enoch S., Engländer Salamon, Boldizs Benjamin, Egger Eduard, Hájkl Lajos, Hornicsok András, Krohn

Mark, Recht Fülöp, Richter Márton, Deutsch Lázár, Braun Nánán, Gebhardt Ferencz, Takácsy Erzsébet, Sissány Erzsébet, Marczibányi Lajosné; Ivanovics Bertha, Eötvös Mária szül. Kolb, Németh Mária szül. Eötvös, Mráz Mihály plebánus, Horváth Sándor, Piskovich János, Sámuel Alajos plebánus, nemzeti kör-egylet, mindenik 6 ftal p. p.; — b) Barabás Antal Pál, Kiss Mihály, Németh Endre, mindenik 12 ftal p. p. — IV.) Az intézet hangmúrárt szaporíták: a) Khühnel Antal János saját szerzeményéből egy nyomtatott dallal két példányban; gróf Festetics Leo 4 fűzet nyomtatott gyakorlatokkal Guggelini szerzeményéből. — V.) Az intézet bútorait nevelte Leiter János pesti polgár egy képrámával. — Mindezen kegyes segedelmekért az intézet nevében szives köszönetet nyilvánítt Mátra Gyábor énekiskolai igazgató.

Budapesti napló. (Május 29én.) Hazánk két jeles fia Deák és Vörösmarty, kik nemrég Erdélybe utaztak a' Zs. b. n. most már csak szellemi szemfényvel látó hazáinak látogatására; onnan a' testvérhaza fővárosába rándulván, itt lelkesüléssel fogadtattak, fáklyás zenével üdvözöltettek; s innen visszatérve, ismét körünkbe érkeztek; de nem úgy mint mentek, hanem velök jött Erdély egyik első rendű hazafi fénye Wesselényi Miklós; s midőn e' sorokat írjuk, a' fiatalág részint érdemtelénylással keble sugalmát követve, részint viszonzásul a' kolosváriak buzgalmaért, kik meinket tárt karokkal fogadták; a' tisztelt bárónak esti fényes tiszteletet tervez. — Mint ritka tünemény szembeötlött a' múlt hétfőn majd 9 óraig tartott reggeli köd; miből természetesen ismét sokszürű jósolgatás származott. Némelyek a' cholera-előtű időjárásat azonosítgatják ezzel, elég halgán s fonakul, mások háboru, éhség s. b. előlérlő regélnék; pedig a' két utolsó valóban körünkben van, — mert hol kell pusztitobb háboru, mint a' toll harezok, mellyekben annyit ténta foly, — s hol kell nagyobb élveszély, mint szegény árva és magurai atyánkfiait sanyargatja? — A' Hír n ö k ömágának a' szerkesztőségnek nyilatkozata szerint folyó évi június végével meg fog szünni, a' Pesti Hír lap szerkesztése pedig szinte a' szerkesztőség saját jelentésénél fogva jövő félévben Szalay László lelépte által Csengeri Antal kezére jutand. — Hétfőn június 2kán Fáyosy Lajos javára hértelenséggel adati fog először: a' R a b eredeti szimfóniában népdalokkal, írta Szigligeti. — Mult szombaton utószor zengeté zongoráját nemzeti színpadunkon Willmers a' nagy hangművész, s búcsuzást színtannyi teps és kihívás kísérete, mint milly zajos volt fogadtatása; az u' j r a z s n a k engedve saját szerzeményét kétszer játszál el. Hallottuk ez alkalommal a' Kölcsey-hymnust is, melly kívánatra ismételtetett. Vajjon nem mehetünk é már annyira, hogy a' nemzet dalnokai, ha nem szini öltözetben, legalább magy ar köntösben lépnének közönség elé? Egy vidéki szomszédunk kérdező: hát azok a' frakkosok is magyarok? — Mult pénteken a' színházban, melly tudomásunkra nemzetiség s erküles iskolája, jutalomjátékul olly gyönyörű kis francia darab adatott, mellynek több helyein minden szeméres hölgy arcz lángba borult; hiában ugyan, szavunk ismét elhangzik; de írva legyen egykorl emlékeztetésül, hogy többek közt egy tisztos ur illy szavakra fakadt; aztán hozza ide becsületes ember lanyát; pedig uraim ez intézet hitele drága kincs, melly ha esőkön, sokáig faradozhatunk s tanakodhatunk visszanyerhetése iránt. — De térjünk más tárgyra: Cuzent és Lejars lovardája már kész, s előre hirdetik jövő szombaton megkezdendő művészlatványokat, a' lovar személyzet minden műlovasul gőzhajón érkezik megjelöl annak, hogy szeméinket sok gőz horitandja, s míg rajta bámulunk, s végre is gőzföllegekben látandjuk zsebeink kikarikázott tartalmát. — Egy eszűdes kis ünneplő rőtteszük említést, melly inkább érdeklia a' keblet, mint sok hű ezélnéküli élvezetre törekvés; egy adat ez a' fejlődő ifjúság iparköréből. Varsánap délutáni 4 órakor az evang. tanoda gyűlési teremben egy tiszteletes töredéke vala látható a' haladás s kor-mozgalmak tényezőinek, kik hölgykoszorútól környeztetve a' szónok-költészeti tanulók által előadandó szavalyányok meghallgatására gyülekeztek. Az ifjak lelkes vezetőjük Teichengrüber ur utmutatására szint képezvén magokat az irodalom körében, ez alkalommal nyilvánra léptek tanujeleit adandók mennyire haladtak tanisméreteik s ezek alkalmazásban, s részint saját dolgozataik fölolvásával, részint jeles költők műveinek elszavalyásával valódi gyönyört kelesztének hallgatóikban, s azon reményt, hogy illy növendékek, kik tudalombhoz nemes érzetet párosítanak, egykor hasznos honfakká leendnek. Azonban ha öszinték akarunk lenni; hasonlításban a' múlt évi ünneplőlyel, a' képesség különösen szónoklatokban esékett. De a' buzditó szózatok hiszszük hogy kedvezőleg hatottak, mika' jelen voltak részéről olly hatályosan nyilatkoztak, hogy az u' j r a többször harsogott. Szabadjon még tisztelt tanító urtól remélünk, hogy egy fiatal költőnk nem mindenen aesthetikai művei választékosabb izléssel szemeltessenek ki. — Minthogy jobb más kárán tanulni mint magán, közöljük azon szomorú újságot, melly mult héten a' budai hegyekben történt: egy vinezellér ne-jével dologra menvén, gyermeküket lepedőben egy fára függeszték; nemsokára a' gyermek sikoltva hívá anyját, ki azonban bár lelkeledve futott a' történető haj-elhárításra, kisedeté halva találta; ugyanis az, egy nagy gyík tor-kába buván, megfult. Hányszor történnék mezei munkánál minden ovakodás mellett hasonló esetek? Legyen ez figyelmeztető ovadékpéldaul a' szülőknek: hogy gyermekeiket magokra sohase hagyják. — Néhány nap előtt egy szerellem féltő fenakát; egy önmaga által saját nyakára harkolt kötelet. — A' gyógyvilágra előbbi adatink nyomán kétségtelen u' derüt von a' ruganyos mézga (kautsuk gummi elasticum) használata, minck jótekonny használata-ról már majd minden lap tett említést. Legközelebb annak

első használója Blumauer Izidor siketnéma intézeti tanító Pozsonyban, ez ügyet illetőleg köv. nyilatkozatot bocsátta közre a „Hírökben”: „A kaucuk gyógyereje tárgyabani számos tudakozásnak megfelelni 's az orvos urakat újabb kísérleteknél tett bánásmódom 's vizsgálatimmal megismertetni akarván, köv. közlenivalót adok át az emberiségnek, — 's a' jövendő be fogja bizonyítani, hogy igazam van. Tüdőbetegek, aszkórosak, mellbetegek vagy hasmenésben szenvedők naponkint reggel, délben és este egy borsónyi darabka kaucukot, vagy néhány nap múlva kétannyit orvosi felügyelés alatt, ki is a' betegnek testalkatát 's a' kór jeleit megítéli bírja, vegyenek be. Ha lágyszik áll be, ez ne retentsen el, miután a' kaucuk a' testből minden tisztáltságot eltávolít, míg csak valamit talál. A' szék megzúntával elvesz az étvágy; ez se retentsen el, mert csak néhány napig tart; mire nagyobb étvágy következik, 's a' beteg szembetűnően javul. Árpakásal is bővebben adathatik; italul pedig főzött kukoricavíz. Négy egyed, kiknek fellábadásán alapos okoknál fogva lehetett kétkedni, lön így egészséges, mint volt betegségé előtt. A' kaucuk egyébiránt tápláló szer, melyet emmagam is gyakran szoktam használni 's utána rendszeren jól érzem magamat."

Ausztria.

Bécs máj. 13. A' württembergi koronahg tiszteletére Metternich hg fényes bált rendeztetett a' statuskancellária épületben; mely ünnepélyt magas jelenlétökkel díszíték az uralkodó ház több tagjai, köztök Ferencz Károly 's hitvese és István főhg, vigadott ezekkel még mintegy 300 személyből fűzött vendégkoszoru. — Csehországból egy küldöttség vala Bécsben, ő felségét megkérdendó: hogy a' jövő ősszel megnyitandó prága-brünn közti vasut megnyitás ünnepélyét fejedelmi jelenlétével szerencsíteni méltóztassék.

Brazília.

Mart. 22én Riobul érkezett hírek a' rio-grande-i tartomány zendülő polgárit, mint a' valódi honszeretet tőkéletes embereit, kellemesen tüntetik elé. Canabarro tábornok a' zendülők vezére febr. 25án táborához 's a' főnöksége alatti néphez nyilatkozványt bocsátott, melyben tudatja ezekkel, hogy a' polgárháboru, mely kilenc év óta pusztítja az országot, be van végezve; mert a' közös haza jóllétét önállóságát féltelmes ellenség fenyegeti, szent kötelessége tehát minden brazíliainak egyesülten fogni fegyvert polgári életének bölcsője ótalma. E' nyilatkozványt következtében a' császári sereg hadvezére is b. Caxias a' néphez és katonasághoz nyilatkozványt bocsátott, melyben a' polgárháboru megszüntét erősíti. E' hír az udvart annyira megörvendezteté, hogy az egész birodalomban TeDeumot rendelt. Valóban szép példája a' valódi honszeretnek, mely, veszély fenyegetvén a' közös hazát, megfélekedzik jogsérelmeiről, lemond igényeiről, miként 9 évig küzdött és vérzett, egyesül politikai antagonistáival, csak hogy a' haza a' dicső, a' szent, az egyetlen idegen erőszaktól sérülést ne szenvedjen. E' tény buzdító példaul szolgálhatna a' választásoknál, politikai kérdések tárgyalásánál, midőn rokon rokonnal, testvér testvérral áll szemközt, mert a' közös haza üdve itt is veszélyeztetve van.

Spanyolország.

Az Izabella spanyol királynő személye mellé rendelt testőr csapat utasítást kapott máj. 17én Barcelonába indulni, hová ő fels. is egész udvarostul még e' hó 25én utazik el. — A' bevételi budget-feletti viták, és tárgyalást a' kamra máj. 7én végzé, a' bevétel összegét 302 millió frankra határozván. — Castellano szerint a' kormány tudósított, hogy Angliából két hajó mindennemű fegyverekkel Spanyolország felé vitorláz, terhét az ottani partokon lerakandó; a' kormány legott is az illető kapitányoknak kiadta a' szükséges parancsokat; de a' hajók még nem érkeztek meg. — Hír szerint Espartero és pártja 400 millió (?) reált kölcsönzének terveik létesítésére.

Franciaország.

A' Revue de Paris szerint a' közlegő nyáron Parist négy uralkodó szándékozik látogatásával megtisztelni, u. m. az angol, és spanyol királynők, a' nápolyi király nőtül 's Németalföld fejedeime, kiknek koronás rangjokhoz illő fogadtatásukra nemcsak a' tuileriákban tételnek előkészületek, hanem Louvrebán is az egykor IV. Henrik által lakott, azóta pedig üresen állott termek most újra csinosíttatnak. — Május 7én a' Paris erősítvényei fegyverzetéséről szóló t. javaslatot hozák szönyegre; a' tárgy érdekessége 's az ellene benyújtott számos petítio, 's az ellenzéki lapok előleges támadási nagyszámu hallgatóságot csaltak a' kamrába. Minden párt, mennyire csak a' körülmények engedék, kiegészítve volt jelen. A' javaslat azon pontja, mely kétezer algyút minélelőbb felállítatni sürget, legelszántabb ellenszegülést ébreszte. Lasseyrie hivatkozott a' nemzeti gyűlésre 's ama híres felírásra, mely az akkor összehívott katonai osz-

tályokat elparancsolá 's felszólalt: „Ti falakkal bástyázatok körül a' várost, melyben tanácskoztok, de ne engedjétek, hogy azok vas és ólommal megtömeszenek.“ Schauenburg Paris bevételé főökát a' szükséges szerek hiányában lenni állítá 's ez okból a' javaslatot pártolá; de legott válaszolt a' baloldallal: „Árulás volta' főök, a' kormány megszökött, a' főbbek Gentben mulattak 's a' nemzetörtségnek nem adának fegyvert.“ Joly katonai szempontból véve az erősítvények fölszereltesét, azt veszélyesnek nem látja, de ha a' nemzet szabadsága jut eszébe, akkor azokat igen is féltelmeseknek mondja. Sokkal jobb leende, ha e' pénzerőn az elhagyott partok fegyvereztetek volna fel, vagy a' tengerész erő szaporított, vagy a' nemzetörtség szabályoztatott volna. Parist megerősíteni annyi, mint a' képviselő (representatív) kormány egészen megváltoztatni. Arago a' javaslatot technikai oldalról támadá meg 's állítá, hogy az erősítvényekben felállítandó algyuk sokkal messzebb hordanak, mint azt a' törvény megállapítóji gondolák, így például a' vanvesi torony 48 fontos algyujából 1040, a' montrougei hason minőségűből 1740; a' bicetrii torony 40 fontos algyujából 2340, a' charentonből 2400, romainvilleből 2600, issyiből 2200, joryiből 4500 metre távolságra szolgálják a' romboló golyók, egy torony sincs, sem homlokzata az erősítvénynek, melyből Paris közepébe ne lehetne durantani, 's ennél fogva két harmada a' fővárosnak ezen tornyokból romba döntethetik. Erre a' radicalismus hőse Lamartine emelkedék föl, kiről a' National megjegyzé, hogy „e' dicső szónok soha nagyobb szerű nem volt, mint e' napi beszédében.“ A' francia forradalom — mond szónok, még nem terjedt el egész Európában, sőt félszázad múlva sem fog mindenütt meghonosulni, ily viszonyu állásban minden elvcsata = coalitio csatája. A' harcmező: Európa. Számláljuk meg a' harcolók erejét. Egyik oldalról áll Franciaország 32 millióival, az ellenfélen egész Európa összes népességével. Egyik oldalon látjuk a' francziák táborát, melyre 600 ezer fegyveresnél többet fordítunk nem lehet; holott az ellenfél táborában, mint 1814 's 15ben tapasztalók, egy millió harcos számlálható. Megengedi szónok, hogy Franciaország katonáinak vitézsége, zászlója alatt csüggedetlenül vivő polgárainak honszeretete még oly nagy ellenérő előtt is a' csatát megállja; sőt megengedi, hogy a' kisebb szám daczára, Franciaország még diadalmaskodni is fog; egy kettő ellen, sőt egy három ellen is győzhet, bizonyítják az 1814ki diadalog. És mit tesznek a' francziák ezen esetben? 360 algyut és 60 ezer fegyverest Paris falai közt hagynak, sőt kényszerítnek heverni. Gondolják meg önök uraim! hány esata nyeretett, vagy vesztett el egy sokkal kisebb sereg jelenléte, vagy jelen nem léte miatt? A' marengoi itközvetet 10 ezer embernek jókori megérkezte dönté el 's a' waterlooi csatavész egy 30 ezer fegyveresből álló sereg távolléte okozá. Az erősítvények fölszereltesének első eredménye tehát: Franciaország hadi erejének gyengítése, visszatartván t. i. olly csapatot, mely az itközvetet mezején részükre győzelmet segítne kivíni. Ha már, mit a' honszeretet nem igen enged kimondanom, de azért mégis mondjuk ki, valamely baleset megfosztaná seregünket diadaltól, 's mint vert had üzetnének Paris falai alá, mi történik ekkor? önök a' legkényesebb hadi állásban leendnek, nem lesz tér, hol tábori erejüket központosítsák; az ellenség lovassága önök külön állított csapatit megrohanandja 's meggátolja a' főváros falai közti erőgyesítést. Ekkor a' megerősített Paris tábornokai vigasztalásképp azt fogják önöknek sugni: „Franciaország, és a' nemzeti hatalom ismétilem felélesztése sokkal helyesebb kilátás lenne az ellenség által megszállott, mint a' megerősített Parissal.“ Ezután szónok a' történehez folyamodik állítása igazolásául. „Egy népet sem mutathatni, folytatja szónok, melyre fővárosának megerősítése végveszélyt ne hárított volna. Olvassátok a' világ hadi történeteit, emlékezzetek Rómára 's ennek az Eufrat, Duna és Scythia közti birodalmára! 's a' kétszázados életet ha átfontoljátok, eszetekbe jut, hogy ezen rövid nemzeti életidő alatt háromszor bukott el, végső enyészetét pedig székvárosának beszánczoltatása 's külvilágtól elzárkozása sietteté. Róma volt Rómának sirja! Emlékezzetek Konstantinápolyra, a' mint e' város a' dardanellák, fekete- és marmora tengerek közé zárkozott, legott érezhető volt a' barbár nép tulnyomó ereje, mely II. Mohammed alatt teljesen lepusztá. Fordítsátok szeméteket Ázsiára, nézzétek a' mesés Persiának hajdan híres székvárosát, a' fényes Babilont, benne is egykor, miként most miénkben, 1,200,000 lakos élt; magas falakkal köröztetett, 's

mégis hat hónapi ostrom után, megrohanások, éhség és sanyargatások által földig rontatott. Avagy elfelejtétek e' Mogul országot és nemzetét? ök hosszasán uralkodának, 's ma csak nevéket tudjuk. De szőlünk közelebből; említsük meg a' 300 millióval elalott Chinát, ennek egy dynastája ama veszélyes gondolatra jött, hogy magát és övét székvárosába börtönözze, hat évig építeté az erősítvényeket, melyeknek nagyszerű romjait ma is bámulják az utasok. Ezen bástyák mögül 12 évig védte magát az uralkodó dynasta embereivel, és 12 év alatt a' hatalmas ország 300 millió embereivel és dynastájával együtt saját székvárosában semmisített meg. Hat millió tatár foglálá azt el, nem hogy szokásit erőtesse az ottaniakra, hanem hogy kereskedési közlekedést nyisson magának. Ez uraim az erősítvények sorsa! Nem is volt a' városok megerősítése soha nemzeti vagy népakarat, hanem egyes hatalmasságoké vagy dynastiáké, kik önbiztosítás végett az egésznek elenyésztését sietteték. A' multnak ezen szomorú példait szemlélve, nem veheti rosz néven senki, ha az erősítvények fölszerelése ellen szót emel nemcsak az ellenzék, mert e' tárgy nem pártkérdés, és egyenlőn érdekli a' kormányt és ellenzékét, ez az egész hazához és nemzethez intézett kérdés. Vádolnak bennünket, hogy a' kormányt ócsároljuk, gyansítjuk 's ellene vagyunk: és ha ezt tennők? Franciaországban a' szabadság 60 év óta sok leczkét kapott. Lehet, hogy az országban nagy a' bizalmatlanság; de kérdi szónok a' törvényhozókat, felszólítja a' kamarát, ministereket, hogy önmagokba szállva higgadtá gondolás közt kérdezzék: vajjon az ellenzék, vajjon bizonyos része a' polgárságnak nem menthető e, ha — meglehet csupa képzelgő's tulzó aggodalmú az erősítvényi rendszer miatt, 's kivált azért, hogy ily általános béke idején ily ijesztő hadi készüléket lát rovasára tételni? Ezután szónok ezen általa úgy nevezett katonai intézet következeire tér, 's hogy nézeteit inkább megismertesse, a' forradalomra tér vissza. „Három nap alatt úgy mond megsemmisült egy dynastia. Franciaország kissé ingadozott a' republica és monarchia rendszerének elvállalása közt. Szerencséjére azonban mégis talált egy polgárt, kit az 1789ki revolutio bölcsőjében ringatott; ez legtöbb kezességet nyujthata, ki így mind a' liberalismus, mind a' conservatív erőknek igényeinek megfélemlésre elégségesnek ismertetett. A' nemzet bizodalmasan közelített e' férfinhoz, néhány polgárit elküldé lakpalotájába, kik őt az alkotványos monarchiával megkínálnák 's mondanák: „Te légy királyunk, mert te vagy országunk első polgára, ki a' külön igények betöltésére legtöbb kezességet nyujtasz.“ Megkezdetik a' harc a' nemzeti és királyi hatalom közt. A' bizodalom itt igen szépen gyümölcsözött. Lafayette, Lafitte — a' juliusi napok hősei, mivel nem feledék, hogy ök az országnak polgárai — viselt hivatalaiktól egy-másután mozdítottak el (Duchatel belminiszter: ez institutióink természetének játéka) Nem akar szónok senkit dicsérni, nem gáncsolni. Alig hagyá el Lafitte és emberei a' kormányt, már is támadás támadást, zavar zavart szült, a' mit megszüntetni sokak szerint másképp nem lehet, hanem ha a' juliusi forradalom szent jogai csorbíttatnak meg. Ekkor támadt először az eszme Parist erősítvényekkel hálózni körül. De e' hír nagy ellenállásra talált, 's mivel a' juliusi napok még nem valának egészen elfeledve, a' terv ugyan megkésztetett, de a' létesítés máskorra halasztott. Voltak emberek, kik védelmi rendszerünkben, kik nemzetiségünkben, kik alkotványunkban támasztának forradalmat, 's így születtek az erősítvények; avagy nagyreményü koronaherczegünk elhunytá után láttunk é csak egy t. javaslatot előterjesztetni, mely az ország szabadságát czélzandotta? Oh nem! olly uralkodói törvény állapíttatik meg, mely a' nemzetet jogai birtokából ki fogja taszítani.“ — Itt látma támadt, az elnök felhozá a' törvényt, mely a' képviselők korlátozására hozatott. A' baloldal helyeslé a' beszédet. Szóhoz jutván szónok röviden megemlíté: ha a' fegyverzet a' kamrák megajánlják, akkor Franciaország hiában harcolt 60 évig szabadságért, hijába hullatá vérét a' juliusi kövezet. „Szavazatra kerülvén a' kérdés 227 szóval 144 ellen a' t. javaslat elfogadtatott. A' nép ezen határozat miatt igen ingerült.

A' máj. 15ki pairkamrai ülésben a' Szardiniával kötött szerződés az irodalmi utánnomatásról minden ellenzés nélkül elfogadtatott. A' követkamrában az éjszaki vaspályáról folyt a' tanácskozás, melyek Páristól két ágban mennek; egyik Calais és Dünkirchen, másik a' creili pályán át St. Quentin felé. — A' francia híres akademiának 40 tagja következő: Chateau-

briand, Laetelle, Icu, Baour Lormian, Villemain, Droz, Brifaud, Guirand, Felez, Royer-Collard, Lebrun, Barante, Lamartine, Segur, Pongerville, Cousin, Viennet, Jay, Dupin, Tissot, Thiers Scribe, Salvandy, Dupaty, Guizot, Mignet, Flourens, Molé, Victor-Hugo, Sainte-Aulaire, Ancelot, Tocqueville, Pasquier, Ballanchs, Patin, Saint Mare Girardin, Sainte Beuve; Merimée, Vigny, Vilet. E' neveket közlök, mert köztük világhírű jelességekre akadunk, 's mert eszünkbe ötlék Plato mondása: „csak azon status boldog, mely bölcssek által kormányoztatik.“ E' végett szerelnök a' francziákat megkérdeni. — A' franczia bank közgyűlése Algirban fiókbank-állítást határozott következő alapszabályok alatt: Az algiri fiókbank tőkéje 10 millióból fog állni; ebből két milliót a' franczia bank fog kiállítani; a' többi részvények utján (8000 darab részv. 1000 frankkal) lesz begyűjtendő. Ezen tőkealap nem nagyobbodhatik. Ha azonban a' forgalom élenksége észrevehetőleg nagyobbban, a' bank a' fölösleget a' kormány megegyezésével visszafizetheti. Szabadítékkal birand saját bankjegyeket kibocsátani, de az anyaintézetnek közvetlen vezetése alatt, számolását azonban ennek nem terjeszti fel. A' megerősítés még a' kormánytól függ.

Anglia.

A' Britannia' maj. 10ki hasábin közli az angol királynő utazási terveit. Ezek szerint aug. elején a' parlament el fog oszlatni 's Victoria ministerei kíséretében először is Ostendebe induland, hol őt a' belgák királya fogadandja, kivel Brüsszelbe menend. Innét a' királynő férje társaságában Gothát szerencsésíti látogatásával, ott az uralkodó Coburg hget, Albert hg bátyját megisztelendő. Melly látogatások végeztével ő fels. Németország felé Londonba viszszatér, 's csak a' bekövetkező őszön látogatja meg Párist, és a' francziák királyát. Láthatni ezekből,

hogy az olly valónak hirdetett irlandi ut csakugyan elmarad 's ez okból a' dublini alkirályi lakban elkezdett készülétek és javítások a' királyné 's férje elfogadására félbenszakadtak; Peel t. i. minden nagysága mellett ez egyszer elkapatá magát pártszenvédélyétől 's javasla a' királynénak még most nem látogatni meg Irlandot; mert a' maynoothi bill, melylyel Peel és minisztersége népszerűségét kockáztatá a' protestantismusnál, O'Connell és a' repealereknél nem tevé meg ama' hatást, melylye a' nagy miniszter számított 's habár a' maynoothi bill törvény erejére emelkedik is, azért a' repealerek kívánataik mellett maradnak. Peel tettevel sok szép véleményt változtatott meg. A' kormány maj. 9kén ismét egy maynoothi billhez hasonlót terjesztett elő, melylye az irlandi közoktatásról szól. A' ministerium Irlandban akademiái intézetet indítványoz felállítatni, Corkban Limerick-ben, vagy Galvayban; és Derryben, vagy Belfastben. Felállítási költség minden intézetre 30 ezer általánoson mind a' háromra 100 ezer ft sterling. Ezen közoktatási intézetek ügye elrendezésében Irlandra nézve a' kormány alapelvül választá, hogy semmi keresztényen felekezetnek vallási befolyástól vagy zavartatástól félni oka ne legyen. Szóval: ezen bill valódi közoktatási intézeteket akar felállítani távol minden hierarchiai felügyelés-től. A' vallástan rendkívüli leczek közé soroztatik 's tanulására a' növendékek nem kötelezetnek. A' torysmus ezt is, miként a' maynoothit hevesen támadá meg; okaik bő adalékokkal a' Times, és a' M. Chronicle kísérik. A' ministeri javaslat részire a' M. Herald és Standard küzdenek. Az első felolvasás ellenzés nélkül megtörtént. Az irlandiak igen elszomorodának azon, hogy királynőjokat, mint reménylök, e' nyáron szegény országukban nem üdvözölhetik, 's e' reményről nem is akarnak lemondani. A' Chronicle azonban kárörömmel kérdi Irlandtól: „mivel érdemelte meg Victoria: hogy úgy fogad-

tassék az irlandiaktól, mint fogadtattott egykor Marie Antoinette a' párisi tulzókától? (e' kérdésre meg kell jegyezni, mikép ezt a' „Nation“ repeallapnak özelebbi napokban megjelent illetén mondása: „A' nép a' királyné kocsijába rikoltja majd a' repeal r e p e a l szót olly hangosan, hogy lovai ágaskodni 's ministerei reszketni fognak“ — idézte elé) Vajjon Victoria, folytatja az érintett lap, nem méltóbb é olly elfogadásra Irland részéről, minőben részesítettett IV. György dublini látogatásakor? 'st. O'Connell e' fordulatról mélyen hallgat.

Lengyelország.

Lengyelország jelen kinézése egészen harczias, el- és beköltözése az ezredeknek untató tekintet ad a' más képen élni vágyó tartományak. Warsónál nagyszerű táborozás fog tartatni, melynek nézésére minden lengyel hivatalos, a' közelebbi hónapokban elfogott politikai vétkesek hallak elíteltetéseket, nem is említjük, hogy legtöbben közlök Szibéria jeges vidékére kárhóztattak viszszatérhetési remény nélkül. Tavalyi szük aratás a' kevés gabona árát ugy felrugtatá, hogy a' szegényebb néposztály éhhalálnak néz elébe. A' zsidók ujra jajgatnak, mert a' darab időre felfüggesztett ukáz, mely szerint a' zsidók minden határváros és falukból, mivel állandó foglalkozásuk pályinka-áruslás és néprontás, a' birodalom belső részeibe szállítandók; ismét kihirdetett 's foganatosításához készülétek is tétetnek. Egy ország sincs, melyben a' zsidókra anyi gond fordítatnék, mint Oroszországban, csak-hogy minő gond? — A' cserkeszek ellen küldött orosz haderő két részre osztott u. m. Kankazuson innenire, melylye 70 ezer, és tulira, melylye 80 ezer főből áll, így az egész tábor összes ereje 150 ezer, papiroson. A' vitéz cserkeszek kevesben vagnak, de ugy beszélnek: hogy ha Isten is ugy akarja, esztendő mulva egy orosz sem leend hegyeik között.

43dik szám.

É R T E S Í T Ő.

1845.

50 darab arany jutalom-ajánlat. A' Jelenkor Értésítőjében olvasható vala egy megtámadás az asszonyréti szeszgyár ellen, mire nézve alulirt következőkben válaszol: Igaz, hogy a' pályinkaívás nem tekinthető erkölcsiesség emeltyüjeül, azonban azt sem tagadhatni ám, hogy a' pályinka egyike azon czikkekek, melylyek a' dolgozó osztály valódi vagy képzelt szükségének kielégítésére szölgáltak eddigelé, 's nagy kérdés: ha vajjon földtekének északi lakójainál nem fog e' pályinka ezután mindenkor szükségesnek ismertetni: 's azért kétségenkívül nem kevés hasznára fogna válni pénz-szegény hazánknak, ha az ipar azon ága, melylye szeszgyártással foglalkodik, olly tőkélyre emeltetnék, mihez képest e' részbeni szükségünket (mi évenként körülbelül 30 millió p. fra rug) saját erőnkül, külföldi 's kivált gallicziai versenyzés nélkül fódözhetnők.

Ezen iparág emeléséhez tehetsége szerint járulni alulirt hazafias kötelességének tartja, 's azért tovább menve annál, hogy ezentul is, mint eddig, hasznos közlemények által ügyekezendik a' honi ipar ezen ágára nézve világosságot terjeszteni, még tettelesen is cselekvésre kívánja ösztönözni az ahöz értő erőket, 's ennél fogva 50 darab aranyból álló jutalmat ígér annak, ki hazánknak olly szeszgyárt bír fölmutatni, melylye kevésb erővel (t. i. mi a' gyárépület helyét, a' vörös és sárga rézből álló edényszereket, szeszgyártásnál fölhasználtatni szokott anyagmennyiséget 's kézi munkát illeti) nagyobb eredményt, azaz több szeszt állít elé, mint a' melly alulirt által legközelebb Asszonyréten állított föl, 's a' melly szeszgyár nem foglal el többet 56 □ ölnél. Ezen épületben van raktár (hol mindenkör 7—8000 iteze szesz található készen) abárló (Gährkammer) konyha, szaladcsáirátató, burgonyarakhely, burgonyamosó- 's merítő-gép, angol modoru szárító, melylye a' gőzkalán alatti tüzelés által melegítetik, malata-hely, árapraktár, szoba munkások számára 's iroda, mellyből a' munka egész menetét szemmel tarthatni.

Mind ez olly tágas és kényelmesen van elrendezve, mihez képest nagyobb épület épen nem látszik kívánatosnak, mert naponként 51 köből vagyis 100 poz. mérő burgonya dolgoztatik föl e' gyárban, 's így mindennap 700 iteze 30—37° szesz készül. Asszonyréti Debreczen mellett. April 1845. S t r e l i s k e r I m. gyárügyelő. 2-3

Jelentés a' felső-magyarországi első részvények által alakított butor-raktár felől.

A' kassai polgári asztalos-mesterek egyesült részvényes társasága e' város keblében föltiszt. Kolárcsik ur nagyutezai házánaál különféle mind szépségre mind tartóság és jutányosságra nézve, kitünő butorokból raktárt nyitván ki, arról a' t. ez. közönséget, annak figyelmét és pártfogó részvétét kikérve, ezennel tudósítami szerencsések, tisztelettel jelentvén, hogy azok ára minden egyes. munka-szállításra jogositott részvényes asztalos mester által olly jutányosan állapított meg, mintha azok elkészítése valamely mester műhelyében rendeltetnék meg, mivel minden részvényes tag a' munka jósága és tartóságaért egész egy esztendő-jót állani tartozik, annál fogva ezen társaság nemesak minden más hasonló vállalattal vetélkedni, hanem azt rendkívüli jutányossága 's fenemlített jót állása mellett felül is haladni képes. Ugyanazon raktárban mindennemű kockkapadlók (parquette) 's építési asztalos munkák a' legjutányosabb ár mellett vállaltatnak el 's különféle házi butorok kölcsönöztetnek, valamint koporsók is kaphatók.

A' polgári asztalos-mesterek egyes. részvényes társasága Kassán. 1-2

Kilian és társánál Pesten,
váci-utczában Parkfrieder-házban meg-
jelent, és minden más könyvárosnál
kapható:
A'
díszes társalkodó
vagy is
vllágha termett ember.

Igen hasznos és szükséges kézikönyv mindenneműek és rangnak számára, magában foglaló:
az illedelem és udvariasság minden alkal-
mak és viszonyokhoz mért szabályait; to-
vábbá minden társasági jáékot, énekeket,
szaválásra való költeményeket, emlék-
könyvbe való verseket, tényeket, virág-
nyelvet, a' sznek jelentését 'stb.
8rét. 1843. Borítékba fúzve 40 kr. 1-2

Kilian és társánál Pesten,
váci-utczában Parkfrieder-házban meg-
jelent, és minden más könyvárosnál
kapható:

**A' valódi szakácság
vagy legujabb alapos és teljes
pesti szakácskönyv.**

Oly gyűjtemény, melylye 2000 biztos és több évi tapasztalás által jónak bebizonyult szabályt foglal magában, miszerint minden rendű 's rangúak a' hus- és bójti ételeket, mint szinte a' legjobb 's legjelesb csemegeket, süteményeket, kocsonyát, alutlett, befőtt gyümölcsöt, levét, fagyaltat, liköröket 'stb. legalkalmasabban, legolesőbban és legizletesebben készíthetik. — Saját tapasztalása és sokféle kísérletei után érthető és könnyen folyó nyelven kiadta egy a' szakácságban különösen jártas **Magyar Gazdaszozony**. Második, tetemesen megbővített és javított kiadás. Nagy 8rét 514 lapnyi, kemény kötéssel 's a' sarka vászonba borítva. Kötve 2 ft p. p.

Borárverési híradás.

A' kir. örök alapítványi vörösberényi uradalomnak Veszprém megyebéli Vörösberény helységben létező pinczejében lerakott 1840. 1843 és 1844ik évi termés, összesen 1460 akó fejtett és jó minőségű fejt borai e' f. 1845ik évben két ízben, nevezetesen: először a' reánk jövő június 16án, és ha akkor el nem kel-nének, augusztus 6án ugyanazon pinczénél tartandó közönséges árverés utján minden felsőbb jóváhagyás fentartása nélkül hordónként, de hordónélkül el- és általadat-nak, Melly időben és helyen tartandó árverésekre a' venni szándékozók készpénzzel ellátva ezennel hivatalosak. Zsoltos János uradalni tisztartó s. k. 1-3

Haszonbérleti hirdetés.

A' szabad Jászok kerületek közönségeinek, királyi, 's egyéb nemű haszonbérteleik, úgymint: kocsinák, mészárszék-
kek, vásári és piaci taksák szedése, vízi és szárazmalmok, halászat, vadászat, 'st. e' folyó 1845ik évi november 15o napjától kezdve, három következő évre, közárverés utján haszonbérbe kiadandók.
A' Jász kerületi közönségek résziről az árverés Jászberényben f. e. július 21 én; a' Nagykun kerület részéről Kisújszállá-

sán július 24kén; a' Kiskun alsó közönségek részéről Félegyházán július 28kán; a' felső közönségek részéről Kun-Sz.-Miklóson július 30án fog tartatni.

A' feltételek minden közönségben megtudhatók, — árverés alkalmakor pedig nyilvánosan ki fognak jelenteni. A' bérleti kívánók részéről minden esetre, ha ismételten, erkölcsi jellemök és vagyonaik hiteles kimutatása, vagy a' kerületek birtokos lakosai közül elegendő bártorságot biztosító kezes előállítás a' bántéppenzeli ellátás szükséges. Kelt Jászberényben majus 23. 1845. B a t h ó Ignác kerületi főjegyző. 1-3

Kilian György

pesti kiadó könyvárosnál megjelentek, és minden más könyvárosnál kaphatók:

**Kisfaludy Kassics Ignác
Praxis Juridica
Civilis, Stylare Juristarum
Latino-Hungaricum.**

Harmadik megbővített és az újabb törvényekhez alkalmazott kiadás. Két kötet, borítékban 4 ft 30 kr. vászonba kötve 4 ft 40 kr. p. p.

Magános

magyar törvény

kérdések és feleletekben előadva Acsádi **Acsády Sándor**, kir. táb. h. ügyvéd által. Harmadik kiadás az illető törvényekkel bővítve. 8rét. 1844. Kemény borítékban 2ft p. 1-2

Épületfa-kereskedés.

Alulirt jelenteni szerencsés, hogy Pesten a' „vörös ökr“ cím alatt feldanasoron néhai Tüköry örökösök sebház-telkén létező épületfa-kereskedést megvette. 's miután azt mindennemű legjobb's válogatott épületfával ellátta, áruit a' legillendőbb áron ajánlani bátor. S z e n d e f f y János, fenebbi kereskedés tulajdonosa. 1-3

Dunavizálás: maj. 26án: 9' 8" 0" a' 0 fölött.